

HALINA BARTWICKA
WSP w Bydgoszczy

ROSYJSKIE PRZYMIOTNIKI POTOCZNE W PORÓWNANIU Z POLSKIMI

W publikacjach poświęconych językowi potocznemu dość powszechnie podkreśla się, że przymiotniki zajmują w nim niezbyt znaczące miejsce¹. Obserwacja ta dotyczy ustnej odmiany języka, którym posługujemy się w codziennych kontaktach bytowych. Znacznie rzadsze niż w innych jego odmianach występowanie przymiotników w tekstach potocznych wynika ze szczególnego charakteru owych tekstów, a także jest uzależnione od czynników pozajęzykowych. Jak wiadomo, język potoczny odznacza się mniejszą dbałością o kształt wypowiedzi, dążeniem do ekonomii środków językowych, spontanicznością i swobodą, a także silnym powiązaniem z sytuacją. Istnieje kilka przyczyn rzadszego występowania w nim przymiotników. Po pierwsze, język potoczny w znacznej mierze obsługuje sferę kontaktów bezpośrednich, z czym z kolei wiąże się aktywne występowanie form deiktycznych (rozmowa często dotyczy tego, co znajduje się w zasięgu wzroku, na co można wskazać gestem). Wyrazy deiktyczne nawiązujące do elementów sytuacji nie wymagają (często wręcz nie dopuszczają) obok siebie leksemów w funkcji atrybutywnej. Po drugie, w krótkich, zwartych wypowiedziach stylu potocznego dominują czasowniki. Jest to zdeterminowane cechami stylowymi tekstu. W leksemach werbalnych, jak podkreśla Danuta Buttler, “[...] bardzo wyraziście odzwierciedla się sfera sytuacji realnych, które obsługuje dany styl”². Właśnie czasowniki oddają dynamizm bezpośrednich kontaktów indywidualnych, plastyczność wypowiedzi, pozwalają – obok treści zasadniczej – przekazać także gesty, mimikę mówiącego³. Dzięki temu częściowo jakby wypierają rzeczownik. Jeśli zatem w wypowiedziach stylu potocznego występuje mniej rzeczowników⁴, to również przymiotniki będą mniej częstotliwe, jako że w przeważającej części

występują w zdaniu w roli określnika adnominalnego w danym związku wyrazów. Po trzecie wreszcie, w tekstach stylu potocznego tradycyjną rolę przymiotników - występowanie w funkcji epitetów - zajmują inne obrazowe, metaforyczne wyrażenia oceniające lub uwydatniające jakąś charakterystyczną cechę osoby, przedmiotu czy pojęcia (np. *Девушка- чудо; Лес там - не пройти!*; *Ну, этот парень - метр в кепке*; *Jesteś bomba, cudownie to wymyśliłaś!*; *Po co przytaszczyłaś tę kupę szmiry?*; *Toż to morze głupoty, nie argumenty itp.*). Wymieniłam tylko niektóre przyczyny ilościowego ograniczenia przymiotników w tekstach potocznych. Nie znaczy to jednak, że omawiana forma języka pozbawiona jest atrybutywnych środków słownych. Jak słusznie pisze Antoni Furdal, “[...] aby jakąś odmianę języka wyodrębnić z punktu widzenia lingwistycznego, trzeba pokazać formy dla niej charakterystyczne. Gdzie nie ma innych form, nie ma innego języka, ani jego odmiany, stylu czy dialektu”⁵. Jedną z dziedzin, w której odrębność odmiany potocznej zaznacza się najwyraźniej, jest słownictwo.

W niniejszym artykule na przykładzie jednostek języka rosyjskiego i polskiego chcę zaprezentować przymiotniki potoczne jako niezwykle barwną, wyrazistą grupę leksyki, z całą pewnością zasługującą na wnikliwą obserwację. Główny ich trzon stanowią przymiotniki ekspresywne, przy czym są one w istotny sposób zróżnicowane strukturalnie. Można wyodrębnić dwie grupy: do pierwszej należą przymiotniki, których ekspresywność zawarta jest w samej podstawie słotwórczej, do drugiej zaś leksemy z formalnie wyrażoną ekspresywnością poprzez budowę słotwórczą czy powtórzenie wyrazu.

Zacznę od grupy pierwszej. Analiza tekstów potocznych wykazuje, że w swobodnych, spontanicznych kontaktach mówiący nie tyle charakteryzuje podmiot swej obserwacji, ile ocenia go, wyraża doń swój stosunek. Dlatego też wśród przymiotników potocznych dominują wyrazy wartościujące, zawierające ocenę wyglądu człowieka, jego postępowania, jego cech charakteru, ocenę rzeczy, zjawisk itp. Przytoczę cały szereg tych jednostek, by zilustrować ich bogactwo i różnorodność: *безалаберный, дебелый, егозливый, задрипанный, заковыристый, залихватский, замурзанный, замызганный, захудалый, квелый, конопатый, копотливый, крохотный, лопоухий, мерзкий, муторный, наплевательский, настырный, непутевый, отвратительный, пакостный, пижонский, причудливый, простецкий, прыткий, пузатый, расхристанный, скверный, смекалистый, тятляповый, уморительный, халтурный, хлипкий, чванный, чепуховый, чокнутый, чудовищный, чумазый, чуточный, шалопутный, шальной, шикарнейший. W języku polskim zaś - andrusowaty, bzdurny, bzikowaty, chałowaty, chałturowy, chuchrowaty, chuderlawy, ciamajdowaty, ciuchowy, cwaniacki, diabelny, dracznny, drański, durnowaty, efekciarski, fajny, fikuśny, flądrowaty, for-*

siasty, frajerski, frymuśny, gałgański, gamoniowaty, gapiowaty, hucpiarski, humorzasty, idiotyczny, klawy, naburmuszony, nabzdyczony, namolny, niefartowny, sflaczały, skacowany, szałowy, szpanerski, utyrany, wariacki, wyfiokowany, wyszmelcowany, wysztafirowany, zafajdany, zapyziały, zblazowany i wiele innych.

Do grupy tej należą także przymiotniki, w których semy ekspresywności ukształtowały się w znaczeniach przenośnych, zatem potoczność jest w nich sekundarna i czytelnie uzewnętrznia się jedynie w kontekście, np. **надутый** w znaczeniu 'высокомерный, надменный': **надутая дама**, w znaczeniu 'напыщенный, высокопарный (о словах, речи)': **надутое обращение** i w znaczeniu 'с недовольным лицом; обиженный, сердитый': **надутый ребенок**; **ужасный** w znaczeniu 'очень плохой, скверный': **ужасный тип** i w znaczeniu 'чрезвычайный по степени проявления, превышающий обычную меру, норму': **ужасный хитрец**; **прилипчивый** 'надоедливый, неотвязный': **прилипчивая соседка**; **соленый** w znaczeniu 'остроумный, выразительный, но грубоватый, не совсем пристойный': **соленый анекдот**; **прилизанный** w znaczeniu 'слишком гладко причесанный': **прилизанные волосы** i w znaczeniu 'приглаженный (о литературных произведениях, картинах и т. п.)': **прилизанный рассказ**; **безголовый** 'неумный, несообразительный': **безголовый мальчишка**; **безрукий** 'неловкий, неумелый в работе': **муж совсем безрукий**; **колючий** 'язвительный, насмешливый, злой': **не знаю, что за радость быть таким колючим**; **убийственный** w znaczeniu 'невыносимо плохой': **убийственная погода** i w znaczeniu 'чрезвычайный, необыкновенный по силе проявления': **убийственный новогодний вечер**; **зверский** 'очень сильный, крайний': **зверский аппетит**. W języku polskim semy ekspresywności w przymiotnikach sekundarnie potocznych rozwijają się podobnie, np. **zabójczy** 'wywierający lub mający wywierać wrażenie; uwodzicielski, zalotny': **zabójczy uśmiech**; **zakichany** 'marny, kiepski, nic nie wart': **zakichane życie**; **podcięty** 'odurzony alkoholem; podпиты, podchmielony': **podcięty facet**; **bombowy** 'robiący duże wrażenie, wywołujący sensację, efektowny': **bombowy kapelusz**; **lewy** 'fałszywy': **lewe zaświadczenie**; **postrzelony** 'postępujący w sposób niezrównoważony, porywczy; niepoczytalny, zbikowany': **postrzelona dziewczyna**; **kopnięty** 'niemądry, niespełna rozumu': **kopnięty chłystek**; **cięty** 'zagniewany, zły na kogoś, na coś': **ojciec cięty na syna** i 'robiący coś namiętnie, z pasją, uporem; zajadły, zawzięty': **inżynier cięty na robotę**. Proces rozszerzania struktury semantycznej wyrazu lub jej modyfikacji należy do typowych w języku potocznym, w jego rezultacie powstają wciąż nowe znaczenia. Często funkcjonują już w obiegu, w żywej mowie, lecz nie zawsze znajdują odzwierciedlenie w słownikach. Przytoczę po kilka tego typu przykładów z propozycją odpowiedniej semantyzacji, np. **фигуристый** 'с отличным

телосложением': на фотографии она молодая, красивая, **фигуристая**; **чемоданный** 'лишенный устойчивости, связанный с повышенным возбуждением': перед защитой у меня совсем **чемоданное** настроение; **блатноватый** 'напоминающий to, что характерно для воровского мира': **блатноватые** шуточки; **kapitalny** 'wspaniały, cudowny': **kapitalny** wieczór; **odpustowy** 'tandetny, pozbawiony gustu': **odpustowy** długopis; **puszysty** 'mający nadmierną tuszę, tęgi, pełny': **puszysta** dama; **odgrzewany** 'przypomniany, wydobyty z zapomnienia': **odgrzewane** powieściidła z okresu międzywojennego; **ciepły** 'dopiero co powstały, niedawno wykonany, niedawno uzyskany': wystąpił z jeszcze **ciepłym** orderem w klapie.

Zabarwienie potoczne uzyskują również niektóre przymiotniki neutralne użyte z odcieniem ironii, sarkazmu, np. поступок Саши расценили как совершенно **безвозмездную** услугу врагу, czy polskie **bezinteresowna** zazdrość, **bezinteresowna** złośliwość, kawał **porządnej** nikomu niepotrzebnej roboty. Zwykle użyciu tych przymiotników towarzyszy określona modyfikacja semantyczna ściśle związana z kontekstem. Wraz z odcieniem ironii pojawia się także pewna nadwyżka znaczeniowa pozwalająca ująć te wyrazy jako znaki dezaprobaty.

W języku potocznym dość częstym zjawiskiem jest nadużywanie pewnych wyrazów⁶. Zwiększona częstotliwość ich występowania powoduje, że początkowo stają się modne, ożywiające wypowiedź, następnie zaś rażą monotonią, stają się swego rodzaju "wytrychami" słownymi, których używa się w sytuacjach, gdy komuś brak właściwego słowa. Za takie można uznać rosyjskie **нормальный, бесподобный, отличный**, np. Дача у них **нормальная**; Какие у вас соседи? - **Нормальные**; А мальчики в вашей группе хорошие? - **Нормальные**. Dwa kolejne przymiotniki używane są w odniesieniu do najróżniejszych przedmiotów lub zjawisk, np. **бесподобная** квартира, погода, мебель, брошка, сумка, **бесподобное** платье, утро, море, **бесподобный** парень, вид, вечер, камин; **отличная** встреча, идея, девчонка, певунья, **отличный** балагур, выдумщик, заводила, забавник itp. W języku polskim do takich nadużywanych przymiotników, wchłaniających często najrozmaitsze treści, zaliczyć można wyrazy **fajny**⁷, **dyżurny, przysłowiowy**, np. **dyżurny** błysk w oczach, **dyżurne** sumienie, **dyżurny** ocet na półkach, **dyżurne** słone paluszki; **przysłowiowy** groch z kapustą, **przysłowiowa** książka do poduszki, **przysłowiowa** trójka dla świętego spokoju, chodzi za mną jak **przysłowiowy** cień, kobiety pracujące na **przysłowiowych** "dwóch etatach". Jak wynika z powyższych przykładów, wyrazy modne, wchodzące w niestandardowe połączenia z innymi wyrazami, uzyskują nowe znaczenia, stają się wyrazami mniej lub bardziej nacechowanymi treściami metaforycznymi. Nawiasem zaznaczę, że **dyżurny** i **przysłowiowy** w takich znaczeniach nie zostały odnotowane w słownikach definicyjnych języka polskiego. W przytoczonych wyżej wyrażeniach

dyżurny występuje w znaczeniu 'niezmiennie obecny, zawsze ten sam, nienaruszalny'. Myślę, że w takiej postaci może ustabilizować się w mniej oficjalnej odmianie polszczyzny. **Przysłowiowy** zaś stale wywołuje kontrowersje⁸. Jego nadmierną obecność należy uznać za rażącą. Również rosyjski wyraz **нормальный** w powyższych ilustracjach wykracza poza ramy znaczeniowe odnotowane w słowniku i z pewnością można go objaśniać jako 'заслуживающий одобрения, оправдывающий ожидания'.

Odrębny typ przymiotników potocznych stanowią złożenia. Są wśród nich leksemy o różnym stopniu wyrazistości, jednak zawsze zabarwienie uczuciowe, czy szerzej – stylistyczne, zawarte jest w ich podstawie słowotwórczej. Należą do nich rosyjskie **всамделишный, домодельный, домохозяйский, душещипательный, желторотый, книголюбский, кобеднишний, крепколобый, криводушный, ниочемный, пустоголовый, сизеносый, сногшибательный, тупоголовый, туполобый, умопомрачительный** i inne oraz pochodzące od skrótowców: **мэнэсовский** i **пэтэушинский**⁹. W języku polskim tego rodzaju formacje wydają się nieco rzadsze, mogą przytoczyć jedynie kilka wyrazów: **głupiomądry, paliwożerny, stugębny, twardogłowy** i **zdroworozsądkowy**.

Drugą grupę przymiotników potocznych, bardzo bogatą i różnorodną, stanowią leksemy z formalnie wyrażoną ekspresywnością. Są to wyrazy tworzone w drodze sufiksacji, prefiksacji, a także emocjonalizmy powstałe w wyniku powtórzenia tej samej jednostki wyrazowej.

Jednym z najaktywniejszych sposobów tworzenia przymiotników zabarwionych stylistycznie jest sufiksacja, zaś najczęściej występującymi sufiksami ekspresywnymi są: **-еньк/ий/, -оньк/ий/, -оват/ый/, -аст/ый/, -ущ/ий/** i polskie **-utk/i/, -us/i/, -un/i/, -uchn/y/, -usieńk/i/**. Kryją one w sobie duże możliwości tworzenia wyrazów o zabarwieniu emocjonalnym, które oprócz realnej treści znaczeniowej zawierają także treść subiektywną. Służy ona w różnym stopniu do wyrażania postawy uczuciowej mówiącego. Andrzej Bogusławski zwraca uwagę, by formantów "ekspresywnych" nie traktować w sposób sumaryczny, gdyż każdy taki formant ma "własną, niepowtarzalną" fizjonomię¹⁰. W niniejszym artykule przykładowo omówię zaledwie kilka tego typu elementów słowotwórczych, by zilustrować ich udział i rolę w tworzeniu słownictwa potocznego. Pełny rejestr wymagałby odrębnego szkicu, lecz jest to już zupełnie inne zadanie. Powszechnie wiadomo, że formanty ekspresywne w leksemach przymiotnikowych zachowują się inaczej niż w rzeczownikach. Służą głównie do modyfikacji słowotwórczych. Np. sufiksy **-еньк/ий/, -оньк/ий/** w przymiotnikach mają przede wszystkim znaczenie spieszczające: **беленький, молоденький, глупенький, красненький, высокенький, пьяненький, жалкенький, пузатенький, низенький, пошленький,**

подленький, синенький i wiele innych. W języku rosyjskim funkcjonuje bardzo wiele tego rodzaju spieszczeń¹¹, mogą być urabiane w zasadzie od prawie wszystkich przymiotników, nawet od takich, które nazywają cechą nie poddającą się gradacji. Ich pojawienie się przydaje wypowiedzi charakter bezceremonialny, swobodny, wskazuje na zażyłe stosunki panujące między uczestnikami dialogu. Podobną funkcję pełnią tego rodzaju wyrazy także i w języku polskim. Jednak materiał słowny, od którego mogą być tworzone, jest w polszczyźnie bardziej ograniczony, np. **świeżutki, tyciutki, wątlutki, mizerniutki, różowiutki, żółciutki, bielutki, młodziutki, głupiutki, grubiutki**. Zarówno w języku rosyjskim, jak i w polskim stosuje się je najczęściej w rozmowach z dziećmi i o dzieciach, choć nie jest to jedyny kontekst sytuacyjny. Jak już zaznaczyłam, w ruszczyźnie występują one znacznie aktywniej, rozszerzając swój zasięg na wiele innych sytuacji, przy czym mogą być używane w nowym, nierzadko wręcz przeciwnym znaczeniu, np. Ну, эта пьеса оказалась **средненькая** /т. е. очень плохая/; Туфли в дорогу возьми **старенькие**, там грязь непролазная /т. е. очень старые, изношенные/; Стоит он передо мной такой приглаженный, рубашка **цветастенькая**, галстук яркий, пиджачок приталенный /т. е. с пестрым, ярким узором из цветов/. W innych sytuacjach użycie takich przymiotników powoduje utratę ich funkcji emotywniej, można powiedzieć nawet, że przyjmują postać niemalże neutralną, np. Где моя очередь, я за **черненькой** стояла; Вы даму в **беленьком** не видели?; Миша не хочет в садик ходить, я его попробую перевести к другой нянечке, к **новенькой**; Ключи оставь у соседки, у **рыженькой**. Zamiłowanie Rosjan do nadmiernego eksploatowania sufiksów ekspresywnych powoduje, że tworzą oni okazjonalizmy urabiane od podstaw, zdawałoby się niemożliwych do takiej derywacji, np. Саша, дай мне, пожалуйста, **чайненькую** ложечку; У нас самая любимая скатерть - льняная с узором, **польскоенькая**. Mamy tu do czynienia z pewnym naruszeniem normy gramatycznej. Wiadomo bowiem, że w ogólnej odmianie języka literackiego tworzenie przymiotnikowych formacji ekspresywnych możliwe jest tylko od przymiotników jakościowych, nie poddają się temu zabiegowi przymiotniki relacyjne. Powyższe przykłady jednak ilustrują, że norma językowa w odmianie potocznej kieruje się swoimi kryteriami. W kontaktach nieoficjalnych - rodzinnych, przyjacielskich - w sytuacjach mocno nacechowanych afektywnie licznie występujące formacje ekspresywne pełnią funkcję zdrobnień grzecznościowych. W języku polskim jest ich zdecydowanie mniej i są bardziej jednorodne, np. Moja **złociutka** paniusiu; **Kochaniutki**, nigdy tego panu nie zapomnę.

Jednym ze sposobów uzyskania funkcji ekspresywnej w zakresie słowotwórstwa przymiotnika potocznego jest wykorzystanie sufiksu **-аст/ый/**. Pełni on dwojaką funkcję, do jednych wyrazów wnosi elementy oceny subiektywnej inten-

syfikując charakterystykę jakościową przedmiotu, np. **лобастый, носастый, глазастый, ушастый, рукастый, головастый, грудастый, бровастый** znaczą 'mający w wielkich rozmiarach to, co jest nazwane przez podstawę'. W wyrazach tych dominuje sem 'bardzo duży' lub 'nadmiernie wielki'. Oprócz tego sufiks **-аст/ый/** może tworzyć przymiotniki o nowym znaczeniu: **зубастый** to nie tylko ktoś 'имеющий большие зубы', lecz także 'дерзкий, острый на слова, не дающий себя в обиду', **языкастый** zaś występuje w znaczeniu 'острый на язык; любящий поговорить, поспорить, поругаться', **очкастый** to 'носящий очки'. W języku polskim takie przymiotniki nie występują. Na marginesie dodam, że podobne treści przekazywane są w polszczyźnie za pomocą związków wyrazowych, w których elementem ekspresywnym najczęściej bywa rzeczownik występujący z nie-nacechowanym, choć oceniającym przymiotnikiem, np. **z ogromnym nochalem, z wielkimi łapami, z dużymi ślepiami** itp.

Niezwykle częstotliwym formantem tworzącym pewien typ przymiotników potocznych jest sufiks **-оват/ый/**. Z jego udziałem powstają leksemy o kilku znaczeniach, po pierwsze, 'похожий на то, что обозначено производящей основой, имеющий такую же форму', np. **бочковатый, клиноватый, крючковатый, мешковатый, шиловатый**. W języku polskim jest to również model produktywny, np. **jajowaty, kiskowaty, ogórkowaty, dyniowaty, fasolowaty, gruszkowaty, jabłkowaty**. Należy podkreślić, że nie można mówić o pełnej symetrii w odniesieniu do tych formacji, w obydwu bowiem językach funkcjonuje ten sam model słowotwórczy, lecz nie zawsze tożsame wyrazy mogą stanowić dlań podstawę słowotwórczą. Drugie znaczenie to 'имеющий свойства того, что названо мотивирующим словом': **мужиковатый, жуликоватый, бирюковатый, вороватый, дураковатый, молодцеватый, озорниковатый, трусоватый, чудаковатый** oraz polskie: **śluniowaty, niedźwiedziowaty, świniowaty, gapowaty, chamowaty, gamoniowaty**. Jak nietrudno zauważyć, wszystkie te przymiotniki są formacjami odrzeczownikowymi, których podstawę stanowią nazwy osób lub zwierząt, zawierają emocjonalną ocenę człowieka, najczęściej pejoratywną, przy czym gama wyrażonych ocen, od obraźliwej, lekceważącej, złośliwej po ironiczną czy żartobliwą oraz stopień jej intensywności zależy od samej podstawy (por. **молодцеватый** i **дураковатый**, a także **мисиowaty** i **chamowaty**). Kolejne znaczenie to 'обладающий тем, что названо мотивирующим словом': **дыроватый, жилковатый, комковатый, кудреватый, прыщеватый, сучковатый, хрящеватый**. Sufiks **-оват/ый/** wnosi do tych wyrazów odcień znaczeniowy 'обладающий данным признаком в неполной степени, слегка или отчасти'. W języku polskim podobne oceny formułowane są na ogół z udziałem przymiotników neutralnych.

Bardzo wyraźne znamiona ekspresji noszą niektóre formacje prefiksalne. Należą do nich np. przymiotniki z przedrostkiem **раз-/рас-**: **развеселый, разнесчастный, разудалый, разлюбезный, расчудесный, распроклятый**. Wszystkie one nazywają wysoki stopień intensywności cechy. Takie znaczenia realizuje się również za pomocą prefiksów **пре-, сверх-, архи-**, np. **препротивный, преотличный, преотвратительный, сверхмодный, архиглупый, архиосторожный**. Przymiotniki te, oprócz wskazania na bardzo wysoki stopień intensywności nazywanej cechy, zawierają wyraźny, niezwykle emocjonalny stosunek nadawcy do przekazywanej treści. Owa emocjonalność podkreślana jest specjalną intonacją. Trudno sobie wyobrazić, by te barwne, wyraziste słowa można było wypowiadać beznamiętnie, por. *Как себя чувствуешь? - Преотвратительно!*; *Ума не приложу, как можно было такое придумать. Это же архиглупое решение!* W języku polskim również występują podobne formacje: **przekomiczny, przezabawny, arcyciekawy**, lecz zawierają niewątpliwie mniejszy ładunek emocji, co powoduje, że z równym powodzeniem mogą występować także w innych odmianach języka. Na ogół użytkownik nie postrzega ich jako potoczne. Notabene w słownikach definicyjnych występują bez kwalifikatorów. Wypada zatem przyznać, że stosowanie prefiksalnych przymiotników jest cechą charakterystyczną rosyjskiego języka potocznego, jak zresztą wiele afektywnych elementów mowy. By wzmocnić ten argument dodam, że znamienne dla ruszczyzny potocznej są także zabarwione stylistycznie przymiotniki z sufiksami **-ущ/ий/, -ющ/ий/, -енн/ый/**, należące do grupy tematycznej **WIELKOŚĆ**: **большущий, длиннющий, здоровущий, толстущий, высоченный, здоровенный, широченный, тяжеленный**, a także oznaczające wysoki stopień intensywności innych cech (osobliwości charakteru, umysłu człowieka): **умнющий, вреднющий, злющий, подлющий**. Występuje w nich dodatkowo sem 'nadmierny stopień danej cechy'. Wydaje się, że możliwości emocjonalnego formułowania ocen w języku rosyjskim są nieograniczone. Wyraz oznaczający najwyższy stopień czegoś jeszcze rozszerza swe możliwości przekazu i intensyfikuje już zdawałoby się krańcowo wyrażoną ocenę. Uzyskuje się to przez podwójne prefiksy dodane do waloryzującej podstawy słowotwórczej, np. **пренеприятный, распрекрасный, распрепоганный**, a także przez powtórzenie tych samych wyrazów: **серенький-серенький, глупенький-глупенький, малосенький-малосенький** itd.¹², np. *У них девчушка родилась, беленькая-беленькая; Никакой закавыки нет. Пусть там новое-разное, нашу Лерку не перешибить; А сейчас он черненький-черненький стал*. Podobne formacje nie mają odpowiedników w języku polskim. Występują w nim natomiast spieszczenia drugiego stopnia typu **malusieńki, tyciusieńki, bielusieńki, zimniuteńki, drobniuteńki** i choć wyraziście wskazują na wzmocniony stopień cechy nazwanej przez podstawę, to jednak nie dorównują ekspresywnością formacjom rosyjskim.

PRZYPISY

- ¹ Zob. E. A. Земская: Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения. Москва 1979; Н. И. Кузнецова: Наблюдения над частотностью употреблений определений в русской разговорной речи. В сб.: Вопросы стилистики, вып. 7. Саратов 1974 с. 139-148; О. Б. Сиротинина (ред.): Разговорная речь в системе функциональных стилей современного русского литературного языка. Лексика. Саратов 1983
- ² D. Buttler: Czasowniki potoczne współczesnej polszczyzny. (W:). Socjolingwistyka 4, Warszawa 1982 s. 57
- ³ Szerzej pisałam o tym w artykule: O swoistym charakterze czasownika potocznego (na materiale czasowników rosyjskich i ich ekwiwalentów polskich). Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Filologiczne z 35. Filologia Rosyjska 14, Bydgoszcz 1991 s. 137-146
- ⁴ Interesujące dane statystyczne na ten temat można znaleźć w publikacji E. Stolarowej (Э. А. Столярова: О функционировании прилагательных в разговорном стиле речи. В сб.: Вопросы стилистики, вып. 9. Саратов 1975 с. 3-25)
- ⁵ A. Furdal: Język naukowy jako składnik języka literackiego. (W:) Język literacki i jego warianty. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1982 s. 44
- ⁶ Niejednokrotnie pisał o tym Jan Miodek, zob. np. tego autora: Rzecz o języku. Szkice o współczesnej polszczyźnie. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1983
- ⁷ Zob. D. Buttler: Wyrazy modne. *Przegląd Humanistyczny* 1962 nr 4 s. 99-112; H. Bartwicka: Fajny facet i хороший мужик, czyli o pewnych odpowiedniościach przekładowych języka polskiego i rosyjskiego. Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Filologiczne z. 37. Filologia Rosyjska 15. Bydgoszcz 1993 s. 5-13
- ⁸ O bezmyślnym operowaniu tym słowem pisze Jan Miodek (op. cit., s. 37-38). Na jego nadużywanie zwracają też uwagę Stanisław Bąba i Bogdan Waleczak (Na końcu języka. Poradnik leksykalno-gramatyczny. Warszawa-Poznań 1992 s. 39-40.) Konstrukcje z przymiotnikiem **przysłowiowy** występującym obok frazeologizmu lub innego stałego połączenia wyrazowego autorzy kwalifikują jako upowszechniające się, ale mniej godne zalecenia, zaś dodawanie słowa **przysłowiowy** do wyrazu, który wcale nie występuje we frazeologizmie - uznają za oczywiste potknięcie językowe
- ⁹ **Мэнээсовский** pochodzi od МНС - младший научный сотрудник: **мэнээсовская** зарплата, zaś **пэтэушинский** - od ПТУ - профессионально-техническое училище: **пэтэушинская** стипендия
- ¹⁰ A. Bogusławski: Polski sufix -utki. *Poradnik Językowy* 1991 nr 5-6 s. 174-179
- ¹¹ Por. tekst J. Mędelskiej w niniejszym tomie
- ¹² Zob. także E. A. Земская, М. В. Китайгородская, Е. Н. Ширяев: Русская разговорная речь. Общие вопросы. Словообразование. Синтаксис. Москва 1981; Русская разговорная речь. Фонетика. Морфология. Лексика. Жест. Москва 1983

РУССКИЕ РАЗГОВОРНЫЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ В СРАВНЕНИИ С ПОЛЬСКИМИ

Резюме

В разговорной речи немаловажную роль играет оценочно-эмоциональный аспект. Одним из важнейших средств выражения эмоциональной оценки являются имена прилагательные. Ядро разговорных атрибутивных единиц составляют экспрессивные слова самой разной семантики, способные передавать целую гамму характеристик, их градацию и тончайшие нюансы описываемых признаков.

Среди разговорных прилагательных четко выделяются две группы: слова, экспрессивность которых содержится в самой основе, и слова с формально выраженной экспрессивностью. Первую группу составляют разного рода эмоциональные, оценочные, образные прилагательные с постоянным признаком разговорности, а также переносные прилагательные, разговорность которых обнаруживается в контексте. Вторая группа - это слова, в которых сема разговорности проявляется через словообразовательную структуру прилагательного (суффиксы, префиксы, повторение слов).

В статье выявляются как общие черты русского и польского разговорного прилагательного, так и некоторые структурные различия.